

برساخت گفتگو میان زوجین یزدی: به سوی یک نظریه زمینه‌ای

مقدمه: با توجه به اهمیت برقراری روابط سازنده در میان خانواده‌ها، پژوهش حاضر به مطالعه و تبیین فهم و تجربه گفتگو در میان زوجین در خانواده‌های شهر یزد پرداخته است.

روش: در این پژوهش از رویکرد کیفی و روش نظریه زمینه‌ای و همچنین نمونه‌گیری هدفمند با استراتژی نمونه‌گیری نظری استفاده شد و ۳۱ نفر از زوجین خانواده‌های متعارف شهر یزد انتخاب شدند و با آنها مصاحبه عمیق شد.

یافته‌ها: اطلاعات گردآوری‌شده با استفاده از کدگذاری باز، محوری و گزینشی در قالب ۱۶۸ مقوله فرعی و ۱۷ مقوله اصلی دسته‌بندی شد و در قالب یک مقوله هسته‌ای با عنوان «پروپلماتیک گفتگو- تک‌گویی در خانواده‌ها» ارائه شد. در این میان محدودیتهای ساختاری، عاملیت‌محور و ارتباطات تحریف‌شده باعث میشود گفتگو به تجربه‌های غامض در میان خانواده‌ها تبدیل شود. نیاز انسان به گفتگو، موضوعات گفتگوپذیر و نشناختن گفتگو به‌مثابه اوقات فراغت و همچنین ناهمسانیهای گفتگویی در میان خانواده‌ها این وضعیت مسئله‌مند را تقویت میکرد. همین موضوع به استراتژیهای مثبت و منفی در راستای کنشهای گفتگومحور و زوال عاملیت منجر شد و آسیبهای روانی و ارتباطی و ارتقا روابط خانوادگی و سلامت جامعه را به دنبال داشت که در قالب مدل پارادایمی ارائه شد.

بحث: نتایج این پژوهش نشان داد که گفتگو در میان خانواده‌ها در قالب دوگانه گفتگو- تک‌گویی تجربه‌ای غامض و مسئله‌مند است و با توجه به اهمیت آن در بهبود وضعیت خانواده و جامعه و نیازمندی اعضای خانواده به گفتگو، گفتمان‌سازی و آگاهی‌بخشی در این زمینه بسیار ضروری است.

۱- لیدا هاتفی‌راد

دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی
مسائل اجتماعی ایران، دانشکده علوم
اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران

۲- مهربان پارسامهر

دکتر جامعه‌شناس، دانشکده علوم
اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران
(نویسنده مسئول).

<parsamehr@yazd.ac.ir>

۳- علی روحانی

دکتر جامعه‌شناس، دانشکده علوم
اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران

واژه‌های کلیدی: ارتباط، تعاملات،
خانواده، زوجین، گفتگو

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۳/۱۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۷/۲۸

Construction of Dialogue among Couples in Yazd : Moving towards a Grounded Theory

▶ **1- Lida Hatefi rad**
Ph.D. Student in Sociology and Social problems, Faculty of Social Sciences, Yazd University, Yazd, Iran.

▶ **2- Mehraban Parsamehr**
Ph.D. in Sociology, Faculty of Social Sciences, Yazd University, Yazd, Iran.
(Corresponding Author)
<parsamehr@yazd.ac.ir>

▶ **3- Ali Ruhani**
Ph.D. in Sociology, Faculty of Social Sciences, Yazd University, Yazd, Iran.

Introduction: Considering the importance of constructive communication among families; in the present study, attempts have been made to study and explain the understanding and experience of dialogue among couples in families in Yazd.

Method: In this study, a qualitative approach and grounded theory method together with purposive and theoretical sampling were used, and 31 couples from normal families in Yazd were selected and in depth interviews were conducted.

Findings: The collected data were categorized into open, axial, and selective coding that include 17 themes and 168 subthemes. To sum up, these categories were presented in one core theme of “Problematic dialogue-monologue in families”. Structural limitations, agency-oriented and distorted communication make dialogue a problematic experience among families. The human need for dialogue, non-conversational topics and lack of cognition of dialogue as leisure, as well as conversational inequalities between families reinforced this problematic situation. This issue led to positive and negative strategies in direction of dialogue-oriented actions and decline of agency, and led to psychological and communicational damages and promotion of family relationships and community health, which was presented in the form of a paradigmatic model.

Discussion: The results of this study showed that dialogue between families in the form of dual dialogue-monologue is a problematic experience, and due to its importance in improving the situation of family and society and the need of family members for dialogue, developing discourses and informing in this field is very necessary.

Keywords:

Couples, Communication, Dialogue, Family, Interactions

Received: 2021/06/01

Accepted: 2021/10/20

Extended Abstract

Introduction: Family relationships are the basis of family life and functioning. It is through communication that families are defined and members learn how to organize meanings (Miller, 2017). Therefore, one of the most important characteristics of any family is the way of communication and interactions between family members with each other and this desirable communications, will guarantee health of family and consequently health of society. Overall, effective communication skills have verbal and non-verbal elements that reinforce each other, and among these, effective verbal and conversational elements have an important place in marital communication because couples can transfer their message and feelings more easily and better to each other and get closer to each other and deepen their bond and unity. According to the latest research in the country, the average dialogue between couples among Iranian families is about 15 minutes. This is a sign of a sharp decline in dialogue among Iranian families (Radiogoftogoo, 2018). Therefore, considering the reduction of dialogue time between families, family changes in today's society, and the important role of the family in desirable communication and creating a dialogue-oriented community; moreover, since many injuries affect the family contains inequality, unbalanced distribution of power in the family, domestic violence, emotional divorce, extramarital relationships, generation gap., etc. originates from lack of interaction and dialogue between families, research in this field is necessary. On the other hand, research studies and examinations of the divorce situation in Yazd show that the growth rate of divorce in the last 20 years has increased from 4% to 27%, and poor communication skills have been one of the main causes of divorce (IRNA News Agency, 2019). Therefore, the present study intends to explain the contexts of dialogue in families in Yazd with a sociological perspective and to extract the meaning, situation, obstacles to forming, and dialogue strategies from the perspective of families.

Method: According to the subject, objectives, and questions of the present study, which seeks to examine the processes and obstacles to forming of dialogue in family, and also since dialogue is produced and reproduced during social interactions and actors create actively different meanings, the interpretive paradigm is used in

this research. This study is a qualitative research and among the various methods of qualitative research, the strategy of grounded theory was used. Samples were selected through purposive and theoretical sampling to achieve saturation and 31 couples from normal families in Yazd were selected. In-depth interviews were conducted for data collection. With the permission of the participants, the interviews were recorded and each interview lasted between 70 and 180 minutes. Theoretical coding method was also used to analyze the data, which is used for data collected to develop the grounded theory. During the analysis through theoretical coding, various methods are used, including open coding, axial coding, and selective coding. These coding methods are not as distinct steps but they are as different ways for analyzing text that researcher moved between them or used a combination of them (Hariri, 2006). The validity of findings was ensured through prolonged engagement, peer review, description of the mental stereotypes and prejudices of the researcher, member checking and deep description.

Findings: The collected data were categorized into open, axial, and selective coding include 17 main categories (themes), 168 secondary categories (subthemes). These categories were presented in one final category of “dialogue-monologue problematic in families” and these results have reflected in a paradigmatic model. This model has different components and the central phenomenon is problematic experience of dialogue-monologue in families. Causal conditions in this study are structural limitations, agency-oriented limitations, and family dialogue in the context of distorted communication that affects the central phenomenon. Inequality dialog-centeredness, different mental representations of dialogue, temporal inequality of family dialogue, thematic inequality of family dialogue are some of the contexts of the present study, which is in fact the context that exists in study community and the strategies and actions under it manage the central phenomenon. Human need for dialogue, non- conversational topics, and the lack of cognition of dialogue as leisure are intervening conditions that affect and facilitate research strategies. Applying pre-dialogue requirements, dialogue-oriented activities, anti- dialogue replacement, the decline of dialogue-oriented agency is formed under the influence of contextual and intervening conditions and in response to a

central phenomenon. Due to the problematic nature of the dialogue-monologue experience in families, the strategies of this phenomenon include both positive and negative strategies. The consequences of the strategies of the participants in this study include mental and communication damages, strengthening family relationships and promoting community health. In fact, the consequences are negative or positive results of the strategies that the actors have adopted in face of the central phenomenon and affected by the contextual and intervening conditions. In the present study, considering that the strategies of the participants include both positive and negative cases, its actual and potential consequences can be both negative and positive.

Discussion: The present study shows that the experience of communicating in the family and its external appearance, which is a dialogue, is very complex, multidimensional and problematic, and faces many limitations at different levels. According to the participants, in most cases, the dialogue is not the goal for individuals, and couples consider the dialogue to achieve the desired results, and this is the first step to show the problematic nature of dialogue among families. However, the process of dialogue is a process leading to a common understanding and action, and although it has common themes with communication, conversation, negotiation, chat, and discussion, but it has other aspects (Paya,2002). Due to the importance of dialogue and dual and complex confrontation of families with it, and the lack of knowledge of dialogue in the real concept, it is necessary to create the discourse and awareness about this concept in society and schools and families should try to socialize the dialogue -orientation in children. Also, couples should be aware of the prerequisites and preconditions of dialogue before marriage through culturization and providing proper education, and during their life together with one another, they should consciously try to create a dialogue-oriented and empathetic atmosphere in relation to each other and children. In general, achieving a healthy society obviously depends on the family health and realization of a healthy family is conditional and depends on having mental health and favorable relationships among the members of a family.

Ethical Considerations:

Authors' contributions

All authors contributed effectively to this article.

Funding

This article does not receive any financial support for its publication.

Conflicts of interest

In the present study, the authors showed no conflict of interest.

Acknowledgments

The authors are thankful to all those people who took part in this research.

مقدمه

خانواده‌ها افراد را در طول زندگی شکل می‌دهند و ارتباطات خانوادگی اساس زندگی و عملکرد خانواده است. از طریق ارتباطات است که خانواده‌ها تعریف می‌شوند و اعضا یاد می‌گیرند که چگونه معانی را سازمان دهند. وقتی افراد برای ایجاد روابط خانوادگی جمع می‌شوند، سیستمی ایجاد می‌کنند که بزرگ‌تر و پیچیده‌تر از جمع اعضای فردی آن باشد. در واقع خانواده‌ها، به‌عنوان سیستم‌های ارتباطی، از طریق تعامل با یکدیگر، خود را در درون نسله‌ها تکرار می‌کنند (میلر^۱، ۲۰۱۷). ازدواج در جامعه ما یک اولویت است چراکه یک رابطه مادام‌العمر و یک زندگی مشترک است و نسبت با سایر روابط انسانی، بهترین فرصت را برای تجربه خوشبختی، حمایت اجتماعی و صمیمیت فراهم می‌کند (فاورز^۲، ۲۰۰۱).

از این رو یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های هر خانواده، نحوه ارتباطات و تعاملات میان اعضای خانواده با یکدیگر است که تضمین‌کننده سلامت خانواده و در پی آن سلامت جامعه خواهد بود. یکی از بهترین راه‌ها برای ایجاد روابط زناشویی مناسب، فراهم کردن آموزش مهارت‌های ارتباطی به زوجین است که به آنها کمک می‌کند تا درگیریها و تعارضات زناشویی خود را حل و فصل کنند (یالسین و کاراهان^۳، ۲۰۰۷).

به‌طور کلی مهارت‌های ارتباطی مؤثر دارای عناصر کلامی و غیرکلامی است که همدیگر را تقویت می‌کنند و در این بین عناصر کلامی و گفتگوی مؤثر از جایگاه مهمی در ارتباط زناشویی برخوردار است. زوجین هنگام گفتگو با استفاده از مهارت‌های کلامی و غیرکلامی و با گفتگوی آگاهانه مبتنی بر گوش دادن فعال، انعکاس و ارزش دادن و همدلی کردن می‌توانند تفکر و احساس همدیگر را بشناسند. این نوع گفتگو سبب ارضای نیازهای عاطفی، روانی و رضایت زوجین از زندگی می‌شود. بیشتر پژوهش‌ها مؤید این است که نبود گفتگوی

1. Miller
2. Fowers
3. Yalcin and Karahan

مؤثر بین زوجین می‌تواند سطح بالاتری از تعارض زناشویی را ایجاد کند و مشکلات زناشویی را افزایش دهد. در واقع ریشه بیشتر مشکلات زناشویی و سوء تفاهم، تنش، سردی روابط به نبود گفتگوی مؤثر زوجین برمی‌گردد و فقدان آن می‌تواند از علل قوی طلاق در سالهای اول ازدواج باشد (مهدی نژاد قوشچی و اسدپور، ۲۰۱۸).

گفتگو بر مبنای تعریف دیوید بوهم ارتباط گفتاری یا عمل ارتباطی به وسیله بیان یا نوشته است که از طریق جریان و انتقال ایده و معنا در درون یا بیرون افراد و در میان جمع در مورد موضوع مشترک به منظور مفاهمه و روشنگری درباره این موضوع در فضای مشترک رابطه انجام می‌شود.

پنج اصل نظری و مؤلفه عملی گفتگو عبارتند از مشارکت و گوش دادن، آگاهی و تعلیق، انسجام و احترام، بازگشایی و خودآوایی و کمال‌پذیری و امیدواری (قاضی مرادی، ۲۰۱۲). برای بوهم در یک گفتگو تغییر هم حاصل می‌شود که حداقل آن نوعی رفع سوء تفاهمها و اصلاح امور است و به همین سبب می‌گوید: «ما معتقدیم امکان دگرگونی در ماهیت شعور و آگاهی در ابعاد فردی و جمعی وجود دارد و برآنیم که تحقق این مهم به لحاظ فرهنگی و اجتماعی وابسته به گفتگو است» (مقصودی و رحمانی، ۲۰۱۲).

از این رو در پژوهش حاضر نیز گفتگو به عنوان مفهومی اجتماعی است که در یک فضای جمعی در سطوح خرد و کلان شکل می‌گیرد و شکل‌گیری آن منوط به پیش فرضها و ساختارهای فرهنگی و اجتماعی در هر جامعه است.

در جامعه امروز خانواده ایرانی تضادی را با خود حمل می‌کند: از یک سو ارزشهای خانواده سنتی در خاطره جمعی‌اش زنده است و از راههای مختلف کوشش می‌شود تا زنده نگه داشته شود؛ از سوی دیگر تحولات اجتماعی باعث شده تا شکل‌های مختلف انتقال ارزشها به وجود آید که این انتقال ارزشها با خود گسیختگیها و شکنندگیهای بسیار می‌آورد (ساروخانی، نظری و وثوقی، ۲۰۱۷).

همچنین در حال حاضر خانواده بسیاری از وظایف خود در گذشته را به دیگر نهادهای اجتماعی واگذار کرده و اکنون مهم‌ترین وظیفه آن ایجاد ارتباطات سالم و فضایی گفتگو محور در میان اعضای خانواده است. اما متأسفانه طبق آخرین پژوهش‌های صورت گرفته در سطح کشور، متوسط گفتگوی زوجین در خانواده ایرانی حدود ۱۵ دقیقه است. این آمار یک زنگ خطر و نشانه کاهش شدید گفتگو در بین خانواده‌های ایرانی است و به نوبه خود می‌تواند کمبودها، آسیبها و پیامدهای منفی بسیاری هم برای خانواده و هم برای جامعه در پی داشته باشد (رادیو گفت‌وگو، ۲۰۱۸). بنابراین با توجه کاهش مدت زمان گفتگو در میان خانواده‌ها، تغییرات خانواده در جامعه امروز و نقش پررنگی که باید در زمینه ارتباطات سالم و رعایت قواعد گفتگو و ایجاد جامعه‌ای گفتگو محور داشته باشد. همچنین از آن جا که بسیاری از آسیبهایی که خانواده را درگیر می‌کند شامل نابرابری، توزیع نامتوازن قدرت در خانواده، خشونت خانگی، طلاق عاطفی، روابط فرازناشویی، شکاف نسلی و ... ناشی از فقدان فضای تعاملی و گفتگو در میان خانواده‌ها است، انجام پژوهش و تحقیقی در زمینه گفتگو ضروری می‌نماید.

از طرفی استان یزد به‌عنوان یکی از استانهای فرهنگی کشور با وجود تحولات فرهنگی و ارزشی، فرهنگ مذهبی و بسیاری از عناصر سنتی خود را تا به امروز همچنان حفظ کرده و بدین ترتیب پارادوکس سنت و مدرنیته را در خود مجسم کرده است (عباسی شوازی و عسکری ندوشن، ۲۰۰۵). این پارادوکس به نوبه خود آسیبهای اجتماعی بسیاری را باعث شده است. به گونه‌ای که پژوهشهای انجام شده و بررسی وضعیت طلاق استان نشان می‌دهد که نرخ رشد طلاق در ۲۰ سال گذشته از ۴ درصد به ۲۷ درصد رسیده است و ضعف مهارت گفتگو از علل اصلی طلاق بوده است (خبرگزاری ایرنا، ۲۰۱۹).

از این رو با توجه به اینکه کارشناسان اجتماعی و مسئولان، ریشه بسیاری از مشکلات و آسیبهایی که خانواده‌ها و به دنبال آن جامعه با آن مواجه است را فقدان و ضعف فرهنگ

و مهارت‌های گفت‌وگو و تعاملات سازنده بین افراد می‌دانند که موانع فرهنگی و اجتماعی بسیاری در این زمینه تأثیرگذار است؛ پژوهش حاضر بر آن است تا با نگاهی جامعه‌شناختی به تبیین بسترهای گفت‌وگو در خانواده‌های شهر یزد بپردازد و معنا، وضعیت و موانع شکل‌گیری گفتگو را از نگاه زوجین استخراج کند.

پیشینه تجربی

پژوهش‌های انجام شده در خصوص گفتگو در خانواده بیشتر به موضوع مهارت‌ها و الگوهای ارتباطی از دیدگاه روان‌شناختی پرداخته‌اند؛ این در حالی است که کمتر پژوهشی به گفتگو در خانواده از بعد جامعه‌شناختی پرداخته است و برخی موضوع گفتگو و تعاملات و روابط بین اعضای خانواده را در قالب مبحث سرمایه اجتماعی خانواده و عوامل مؤثر بر تحکیم بنیان خانواده و شاخص‌های خانواده سالم از دیدگاه جامعه‌شناختی بررسی کرده‌اند که تعدادی از آنها به شرح ذیل است:

نتایج پژوهش رازقی و اسلامی (۲۰۱۵) نشان داد که تفاوت‌های فردی و اجتماعی، دخالت اطرافیان، نبود مهارت‌های ارتباطی و مسائل اقتصادی از جمله شرایط و علل اصلی بروز تعارض خانوادگی است که پیامد چنین تعارضی به درگیری لفظی و جسمی، کاهش سرمایه اجتماعی و نهایتاً بی‌اعتنایی و طلاق عاطفی منجر خواهد شد.

همچنین کرابی و همکاران (۲۰۱۷) نشان دادند که شیوه ارتباط، حل تعارض مناسب، حمایت، توجه، احترام، قدردانی از یکدیگر، ویژگی‌های شخصیتی، مسئولیت‌پذیری، صمیمیت و کیفیت رابطه جنسی، کیفیت زندگی مشترک، گذراندن وقت و تفریحات، همخوانی زوجین، انعطاف‌پذیر بودن، تعهد و وفاداری، داشتن ارزشها، فرهنگ و تجارب معنوی مشترک و مسائل مالی و شغلی روی هم‌رفته ۶۰ درصد از واریانس موفقیت در ازدواج را تبیین کردند. یافته‌های پژوهش زارعی، میرزایی، صادقی‌فرد (۲۰۱۸) نشان داد که مهارت‌های ارتباطی و

سبک حل مسئله سازنده در کاهش آسیبهای روانی و تعارضات خانواده و این تأثیر بر منفی شدن نگرش افراد به آسیبهای اجتماعی نقش دارد.

مطالعات ملایی و اسمعیلی (۲۰۱۹) نیز نشان داد که زبان در ایجاد و تداوم رضایت زناشویی، نقش بنیادی دارد، به طوری که زوجین با استفاده صحیح از زبان خود می‌توانند رابطه رضایت بخشی را تجربه کنند.

پژوهش دانزاک^۱ (۲۰۱۱) نشان داد گفتگو، به‌عنوان ستون یکپارچگی درونی زوج، تأثیر واقعی بر زندگی کل خانواده دارد. بر اساس نتایج پژوهش جوانا کارالهاو^۲ و همکاران (۲۰۱۵) فناوری اطلاعات و ارتباطات تغییرات کیفی در عملکرد خانواده، شکل جدید حالات تعامل را ایجاد کرده و ضرورت چینش دوباره الگوهای رابطه در خانواده را نشان می‌دهد.

بر اساس نتایج مطالعات کار و کلاس^۳ (۲۰۱۷) افراد از خانواده‌هایی که دارای توازن انسجام و انعطاف‌پذیری و ارتباطات قوی هستند، صرف‌نظر از میزان سختی که تجربه کردند، مقاومت بیشتری نشان می‌دهند. نتایج بررسی راجر^۴ و همکاران (۲۰۱۹) نیز نشان داد مطابق با انتقال بین نسلی الگوهای ارتباطی خانواده، اثرات غیرمستقیم الگوهای ارتباطات خانوادگی پدربزرگ و مادربزرگ برای نوه‌ها از طریق الگوهای ارتباطی والدین به وجود آمده است.

چارچوب مفهومی

در تحقیقات کیفی پژوهشگر مروری کوتاه بر پیشینه نظری و ادبیات موجود مسئله پژوهش دارد تا بر نکات برجسته میدان حساس شده و مفاهیم حساس را بشناسد و نحوه مواجهه و ورود به واقعیت را مشخص کند که در این قسمت به برخی از آنها اشاره می‌شود. هابرماس از طریق نظریه کنش ارتباطی میکوشد نشان دهد که کنشگران برای دست یافتن به فهمی مشترک از طریق گفتگو و وفاق و همکاری با یکدیگر ارتباط متقابل برقرار می‌کنند و با

1. Danczak

2. Carvalho

3. Carr and Kellas

4. Rauscher

این روش می‌توان بسیاری از تعارضات را در سطوح مختلف جامعه حل و فصل کرد. در واقع تعامل ارتباطی واسطی است که از طریق آن، اذهان متکلم و کنشگر، گفتار- کنش خود را در هم می‌آمیزند و از طریق همین واسط و فرایند عادی به تفاهم رسیدن است که به یکدیگر وابسته می‌شوند (پیوزی^۱، ۲۰۰۰).

همچنین هابرماس معتقد است که ارتباط افراد در زندگی روزمره را می‌توان از حیث رسیدن به تفاهم یا سوء تفاهم، با ملاک‌هایی سنجید و این چهار ملاک عبارتند از اینکه جملات فهمیدنی باشند، محتوای جملات حقیقت داشته باشد، گویندگان صادق باشند و واکنش گفتاری به شکل درستی ادا شود (آزاد ارمکی و لاجوردی، ۲۰۰۳). بنابراین به‌طور کلی هابرماس نظریه کنش ارتباطی را به‌مثابه برون‌رفت و راه نجات برای انسان تلقی می‌کند. به نظر او سلامت جامعه در گرو گسترش توانایی ارتباطی است و هرچه توانایی کلامی و ارتباط بیشتر باشد جامعه‌ای سالم‌تر خواهیم داشت (انصاری، ۲۰۰۵).

از دیگر نظریاتی که به روابط میان افراد می‌پردازد نظریه کنش متقابل نمادین است که در حوزه ازدواج و خانواده نیز به آن پرداخته می‌شود. طبق نظر جامعه‌شناسانی مانند برگر و کلنر^۲ کنش متقابل بین زن و شوهر واقعیت مشترکی را پدید می‌آورد. در واقع پس از شکل‌گیری خانواده زن و شوهر از طریق کنش متقابل با یکدیگر به واقعیت مشترکی دست می‌یابند؛ هرچند در ابتدا هرکدام شناخت متفاوتی از ازدواج دارند اما بر اساس آن واقعیت مشترک دوباره هویت‌های خود را تعریف می‌کنند. رشد این واقعیت مشترک نه فقط در خانواده یک فرآیند دائمی است بلکه در هر گروهی که در آن زن و شوهر شرکت می‌کنند رخ می‌دهد (ستوده و بهاری، ۲۰۰۷).

بنابراین بر اساس این نظریه روابط درون خانواده به طور مداوم دوباره معنی می‌شود و

1. pusey

2. Berger and Kellner

به تدریج تغییر می‌کند. همه این تغییرات در طول زندگی مادامی که زن و شوهر با مسائلی مانند مبارزه با قدرت، اختلافات شخصیتی، برتریهای جنسیتی و کشمکشهای خویشاوندی دست‌به‌گریبان می‌شوند و همچنین با ورود کودکان، دستخوش شرایط تازه‌ای می‌شوند. بدین‌صورت که ممکن است دیدگاهها و شیوه‌های پدر و مادر در تربیت فرزندان، تعداد فرزندان و آموزش آنها متفاوت باشد و خود نیازمند تغییرات دیگر و تعریف مجدد واقعیت‌های مشترک باشد (باقی نصرآبادی، ۲۰۰۸).

علاوه بر نظریات ذکر شده شاید نخستین مدل عملکرد خانواده توسط نظریه پرداز سیستم‌های خانواده دیوید اولسون^۱ توسعه یافته باشد. اولسون اظهار داشت که دو بعد اصلی از رفتار خانواده، سازگاری و انسجام است که برای عملکرد آنها حیاتی است. بعد سوم رفتار خانواده، ارتباط است و فرض شده که خانواده‌ها می‌توانند در پاسخ به خواستهایی که با آنها روبرو هستند، درجه سازگاری و انسجام خود را تغییر دهند. با رشد، توسعه و تغییر خانواده‌ها، معمولاً برای حفظ عملکرد بهینه لازم است که آنها سازگاری و انسجام خود را تنظیم کنند. رفتارهای ارتباطی مثبت مانند افشای خود، شفافیت، گوش دادن دقیق، نشان دادن همدلی و ماندن روی موضوع مفروضاتی برای تسهیل چنین تعدیلاتی در سازگاری و انسجام هستند (سگرین و فلورا، ۲۰۱۱).

روش

برحسب موضوع مورد بررسی، پارادایم پژوهش حاضر از نوع تفسیری و روش‌شناسی آن کیفی است و از میان روش‌های مختلف پژوهش کیفی راهبرد نظریه زمینه‌ای مورد استفاده قرار گرفت. گفتگو چون امری است که در «برهمکنش» حداقل دو فرد صورت می‌گیرد، وضعیتی کاملاً فرایندی و جریان‌مدار به خود می‌گیرد. از سوی دیگر این فرایند در بستر سایر فرایندهای اجتماعی زندگی خانوادگی قرار می‌گیرد و نیروهای فردی، اجتماعی، تاریخی، سیاسی، اقتصادی

1. Olson

2. Segrin and Flora

و فرهنگی نیز بر روی آن اثر می‌گذارد و همه اینها منجر به آن می‌شوند که گفتگو تبدیل به یک فرایند فردی اما درعین حال اجتماعی شود. در نتیجه لازمه مطالعه یک فرایند اجتماعی که در بستر تاریخی و فرهنگی شکل گرفته است طراحی یک مطالعه زمینه‌ای است.

مشارکت‌کنندگان این پژوهش بر اساس نمونه‌گیری هدفمند و نمونه‌گیری نظری انتخاب شدند. ابتدا بر اساس ملاکهای شمول افراد با استفاده از استراتژی حداقل تنوع به صورت هدفمند انتخاب شدند و سپس بر اساس استراتژی حداکثر تنوع و برحسب میزان روشنایی بخشی مصاحبه‌های صورت گرفته، نمونه‌های بعدی بر اساس نمونه‌گیری نظری انتخاب می‌شدند. جامعه هدف این پژوهش زوجین خانواده‌های شهر یزد هستند و معیارهای ورود به مطالعه شامل این موارد بود که خانواده از نگاه عموم افراد جامعه یک خانواده متعارف تلقی شود و زوجین به لحاظ تحصیلی، دیپلم به بالا و به لحاظ اقتصادی از طبقات متوسط و متوسط رو به بالا باشند و بین ۵ تا ۲۵ سال از مدت‌زمان ازدواج آنها گذشته باشد.

علت انتخاب معیارهای مذکور این بود که در مصاحبه‌های اکتشافی مشخص شد که گفتگو در خانواده‌های سطح پایین جامعه شکلی کاملاً متفاوت به خود می‌گیرد و این خانواده‌ها با مشکلات و مسائلی بسیاری روبرو هستند که از اولویت بیشتری برای آنها برخوردار است. از این رو برای انجام یک مطالعه عمیق محدود کردن طبقه اجتماعی مورد مطالعه ضروری می‌نمود. بنابراین با توجه به معیارهای مذکور و بر اساس نمونه‌گیری نظری ۳۱ نفر و از هر خانواده یکی از زوجین در بازه زمانی مرداد تا آذر سال ۹۹ مورد مصاحبه قرار گرفتند و تا زمان دستیابی به اشباع نظری و عدم دستیابی به اطلاعات جدید از مصاحبه‌شوندگان، نمونه‌گیری ادامه یافت. در این پژوهش برای گردآوری داده‌ها از مصاحبه‌های عمیق استفاده شد و با کسب اجازه از مشارکت‌کنندگان، مصاحبه‌ها ضبط شد و مدت‌زمان هر مصاحبه بین ۷۰ تا ۱۸۰ دقیقه به طول انجامید. اگرچه پروتکل مصاحبه گسترده بود اما برخی از سؤالات اصلی و هدایت‌کننده پروتکل مصاحبه که به واسطه حساسیت نظری استخراج شده بود شامل موارد ذیل است:

- به نظر شما مهم‌ترین مشکل خانواده‌های امروزی چیست؟
 - در خانواده شما گفتگو چگونه شکل می‌گیرد؟
 - معنای گفتگو در خانواده شما چگونه است؟
 - موضوعات و محورهای اصلی گفتگو در خانواده شما بر سر چیست؟
- لازم به ذکر است با توجه شرایط بحرانی شیوع کرونا کلیه مصاحبه‌ها بر اساس نظر مصاحبه‌شوندگان و با رعایت کامل پروتکل‌های بهداشتی یا در منزل مصاحبه‌شونده یا در محل دفتر دو مورد از سازمانهای مردم‌نهاد یا به صورت آنلاین صورت پذیرفت. در جدول ذیل مشخصات مشارکت‌کنندگان پژوهش ذکر شده است:

جدول (۱) اطلاعات مشارکت‌کنندگان پژوهش

اسم	تحصیلات	شغل	مدت ازدواج
بهاره	لیسانس صنایع	خانه‌دار	۵
بهروز	فوق‌لیسانس تحلیل سیستمها	کارمند	۷
هما	لیسانس ادبیات	فرهنگی	۲۴
علی	لیسانس کشاورزی	کارمند	۲۴
ساحل	فوق‌لیسانس جامعه‌شناسی	کارمند	۶
یلدا	لیسانس مردم‌شناسی	خانه‌دار	۱۵
عاطفه	دیپلم	خانه‌دار	۱۳
سعیده	فوق‌لیسانس روانشناسی	کارمند	۱۳
مهسا	فوق‌لیسانس شیمی	کارمند بخش خصوصی	۸
احسان	لیسانس کامپیوتر	کارمند بخش خصوصی	۱۵
امیرمحمد	لیسانس حسابداری	کارمند	۸
مهدیه	فوق‌لیسانس علوم اجتماعی	کارمند	۶
فرزانه	لیسانس نساجی	آزاد	۱۰

اسم	تحصیلات	شغل	مدت ازدواج
حسن	دیپلم	آزاد	۲۱
محسن	لیسانس برق	کارمند بخش خصوصی	۵
پروین	فوق دیپلم بهداشت	کارمند بازنشسته	۲۵
فریبا	دیپلم	خانه‌دار	۲۰
مهدی	دیپلم	آزاد	۱۹
سوگند	لیسانس صنایع	کارمند بخش خصوصی	۸
داوود	لیسانس عمران	آزاد	۱۰
مرجان	دیپلم	کارمند مؤسسه خیریه	۱۸
الهه	فوق لیسانس ادبیات	پژوهشگر	۶
رفعت	دکتری کشاورزی	هیئت علمی دانشگاه	۱۵
فاطمه	فوق دیپلم عربی	خانه‌دار	۵
الهام	دیپلم	خانه‌دار	۱۹
مریم	لیسانس حسابداری	کارمند	۲۳
راضیه	لیسانس مامایی	خانه‌دار	۱۳
محمد	فوق لیسانس علم اطلاعات و دانش‌شناسی	کارمند	۶
محمد مهدی	لیسانس مدیریت فناوری اطلاعات	کارمند	۱۴
صادق	فوق لیسانس ارتباطات	آزاد	۱۷
مرتضی	لیسانس فیزیک	آزاد	۱۸

سپس مصاحبه‌های ضبط‌شده به متن تبدیل شد و فرآیند تجزیه و تحلیل همزمان و مستمر با جمع‌آوری داده‌ها داده به صورت رفت و برگشتی به پیش رفت. برای تحلیل داده‌ها از تحلیل خط به خط برای کدگذاری باز و همراه با توسعه مفاهیم و مقوله‌ها و ساخت پایه‌های نظریه زمینه‌ای از کدگذاری محوری و گزینشی استفاده شد و در پایان نیز مدل پارادایمی پژوهش ارائه شد.

قابلیت اعتماد یافته‌ها با استفاده از روشهای مشارکت طولانی و مشاهده مدام در میدان تحقیق، بررسی همکاران، تأیید مشارکت‌کنندگان، تشریح کلیشه‌های ذهنی و پیش‌داوریهای محقق و توصیف غنی مورد تأیید قرار گرفت. بدین صورت که محقق ضمن مشارکت مداوم و مشاهده میدان تحقیق، نتایج پژوهش خود را به سه نفر از اساتید و متخصصین حوزه کیفی ارائه کرد که در این فرآیند تعدادی از مقوله‌ها بازبینی شد. همچنین نتایج تحقیق را به چهار نفر از مشارکت‌کنندگان ارائه کرد و با استفاده از استراتژی تأیید مشارکت‌کنندگان، به تحقیق خود اعتبار بخشید. همچنین محقق با بیان تجربه‌های زیسته خود توانسته پیش‌داوریهای خود را تا حد ممکن کنار گذاشته و همه توان خود را برای بررسی دقیق، غنی و با جزئیات تمام انجام داده است. برای اتکاپذیری^۱ داده‌ها نیز سعی شده است ضمن رعایت اصول و نکات لازم و ضبط تمامی مصاحبه‌ها، رخدادهای به‌طور کامل ثبت و پیاده‌سازی با دقت کافی صورت پذیرد. تمامی مصاحبه‌ها توسط خود محقق انجام گرفت و برای مراعات ملاحظات اخلاقی ضمن اخذ کد اخلاق از کمیته اخلاق در پژوهش دانشگاه، کلیه مراحل با رضایت آگاهانه مشارکت‌کنندگان و تکمیل فرمهای رضایت‌نامه صورت گرفت. علاوه بر این در تمامی مصاحبه‌ها با استفاده از تکنیک یخ‌شکنی، ارائه توضیحات تکمیلی و ایجاد فضایی امن و آرام سعی بر آن بود تا اعتماد مشارکت‌کننده جلب شود. همچنین محقق تلاش کرد به واسطه تفسیری بودن کار هیچ نوع مداخله‌ای در زندگی شخصی مصاحبه‌شونده نداشته باشد و در راستای حفظ حریم خصوصی مشارکت‌کنندگان در متن پژوهش از اسامی مستعار استفاده شد.

یافته‌ها

پژوهش حاضر به‌طور کلی به معنا، تجربه، ارزیابی وضعیت و تبیین بسترهای گفتگو در خانواده از نگاه مشارکت‌کنندگان می‌پردازد. برای دستیابی به یافته‌های پژوهش، ضمن بررسی دقیق متون مصاحبه، گزاره‌های اصلی، مقوله‌های فرعی، اصلی و مقوله هسته‌ای در یک فرآیند رفت و برگشتی

1. Dependability

استخراج و مفهوم‌پردازی شد و در مجموع ۱۶۸ مقوله فرعی و ۱۷ مقوله اصلی از این فرآیند بر ساخته شد. در جدول ذیل مقوله‌های اصلی و هسته پژوهش آورده شده است:

جدول (۲) مقوله‌های اصلی و هسته‌ای پژوهش

مقوله هسته	نقش پارادایمی مقولات	مقوله اصلی
پروبلما تیک گفتگو - تک‌گویی در خانواده‌ها	شرایط علی	محدودیت‌های ساختاری گفتگو
		گفتگوی خانواده در بستر ارتباطات تحریف‌شده
		محدودیت‌های عاملیت محور گفتگو
	شرایط زمینه‌ای	گفتگو مداری ناهمسان
		بازنمایی‌های ذهنی متفاوت از گفتگو
		ناهمسانی زمانی گفتگو در خانواده
		ناهمسانی موضوعی گفتگو در خانواده‌ها
	شرایط مداخله‌گر	نیازمندی انسان به گفتگو
		موضوعات گفتگو ناپذیر
		عدم شناخت گفتگو به مثابه اوقات فراغت
	استراتژی	اعمال ملزومات پیشاگفتگویی
		کنشگرهای گفتگومحور
		جایگزین‌سازی ضدگفتگویانه
		زوال عاملیت گفتگومدار
	پیامد	آسیب‌های روانی و ارتباطی
		تحکیم روابط خانوادگی
		ارتقا سلامت جامعه

در ادامه مقولات حاصل از مفهوم پردازشها و کدگذاری در قالب آیتمهای مدل پارادایمی موردبررسی قرار می‌گیرد و به برخی از مفاهیم و گزاره‌های پژوهش نیز اشاره خواهد شد.

تجربه غامض گفتگو - تک‌گویی در خانواده‌ها

با پیوند کدهای حاصل از کدگذاری باز و مشخص کردن ارتباط بین آنها، فرآیند کدگذاری محوری انجام شد و پدیده محوری در پژوهش حاضر تجربه غامض گفتگو - تک‌گویی در خانواده‌ها تعیین شد. در واقع تمامی گفته‌های زوجین مبنی بر این بود که گفتگو در خانواده‌های آنها به دلایل مختلف، در مقاطع زمانی گوناگون و به شکلهای متفاوت تبدیل به تک‌گویی شده و از مسیر اصلی خود خارج شد و آنها را درگیر مشکلات و آسیبهای بسیاری کرده است. در واقع با تعیین مقوله محوری سایر مقوله‌های شناسایی شده حول محور این مقوله سازمان‌دهی شده که در ذیل به آنها پرداخته شده است.

شرایط علی:

شرایط علی در واقع به منظور شرایط و عللی است که باعث بروز پدیده مرکزی می‌شوند که در پژوهش حاضر شامل موارد ذیل است.

محدودیت‌های ساختاری گفتگو: این مقوله به محدودیت‌هایی می‌پردازد که به‌نوعی مرتبط با ساختارهای جامعه است. بنا بر نظر مشارکت‌کنندگان به لحاظ فرهنگی گفتگو در جامعه ما با مشکلاتی مواجه است و شناخت و آموزش صحیح در خصوص آن وجود ندارد. همچنین این عدم شناخت به حیطه روابط بین دو جنس و عدم آگاهی آنها از یکدیگر نیز راه‌یافته و باعث شده تفاوت‌هایی که در تمایل و روش و موضوع گفتگو در دو جنس وجود دارد برای زوجین ایجاد اختلال کند. از نگاه مشارکت‌کنندگان تعدادی از محدودیت‌های ساختاری به وضعیت زندگی و دغدغه‌ها و مشغولیت‌های آدمی در جامعه امروز مربوط می‌شود که باعث

می‌شود زمان یا تمرکز لازم برای گفتگو نداشته باشند. علاوه بر این تربیت خانوادگی زوجین، دخالت خانواده‌ها و تفاوت‌های فرهنگی زوجین ساختار گفتگو در خانواده آنها را تحت تأثیر قرار می‌دهد. همچنین برخی از فشارهایی که جامعه به اعضای خود تحمیل می‌کند مانند تابوها و تعصبات باعث می‌شود خانواده‌ها نتوانند به راحتی در مورد همه مسائل و موضوعات با یکدیگر گفتگو کنند و سبک زندگی مدرن و تکنولوژیهای نوین نیز باعث فاصله بیشتر اعضای خانواده از یکدیگر می‌شود. علاوه بر این آسیبهایی که خانواده‌ها را به خود درگیر می‌کنند از جمله استعمال مواد مخدر و روابط خارج از چارچوب نیز روابط اعضای خانواده را به شدت تحت تأثیر قرار می‌دهد. مهدیه تأثیر محیط فرهنگی و تربیت خانوادگی را به این شکل توضیح می‌دهد:

«اون شیوه‌ای که بزرگ شده طرفت حالا چه زن باشه چه مرد بهش یاد ندادن تو خونه که چجوری حرفتو بزنی هم تربیت خانواده هم محیط فرهنگی که فرد توش بزرگ شده خیلی تأثیرگذاره» (زن، ۳۱ ساله، فوق‌لیسانس)

گفتگوی خانواده در بستر ارتباطات تحریف‌شده: این مقوله به محدودیتهایی اشاره دارد که مشارکت‌کنندگان در زمینه ارتباطاتشان در خانواده به عنوان سطح میانه بیان داشتند. یکی از این عوامل عدم تفاهم و عدم اعتماد است که از ضروریات ایجاد روابط مطلوب در گفتگو است. همچنین رقابت در روابط زوجین و شکاف نسلی در روابط والدین و فرزندان از عواملی است که می‌تواند فرآیند گفتگوی سازنده را دچار مشکل کند. فقدان برخی از ضروریات گفتگو از قبیل شنیدن ضدگفتگویانه، توقعات یک‌جانبه و خودمحوری در گفتگو که بیانگر عدم توجه به دیگری و اولویت دادن به حرفهای خود است نیز می‌تواند تحریفگر ارتباطات در خانواده باشد. همچنین زیر سؤال بردن اصول اولیه یک گفتگوی صحیح مانند پذیرش و پرهیز از پیش داوریهای ذهنی برقراری روابط را از چارچوب گفتگو خارج می‌کند. برخی نیز فقدان احساسات و صمیمیت کافی را مانعی برای گفتگوی مطلوب در خانواده دانستند.

فاصله سنی و تغییرات طول زندگی مشترک نیز روابط زوجین را تحت تأثیر قرار می‌دهد. به طور مثال پروین می‌گوید:

«یه زمانی مدت‌ها حرف می‌زدیم و به نتیجه می‌رسیدیم ولی الآن که سنمون بالا رفته صبرمون کمتر شده ضمن اینکه تجربیاتمون بیشتر شده هر کدوممون من شدیم اون موقع ما بودیم» (زن، ۵۹ ساله، فوق‌دیپلم)

محدودیت‌های عاملیت محور: این مقوله نشان‌دهنده موانعی است که به لحاظ فردی، مسیر تعاملات و گفتگو را مختل می‌کند. از جمله این ویژگی‌ها گفتگوگریزی و خودبزرگ‌پنداری است که علاوه بر این که برای خود فرد مانعی جدی برای ارتباط است، دیگران نیز تمایلی به گفتگو با چنین افرادی ندارند. از طرفی وجود تناقضهای رفتاری در برخی از افراد باعث ایجاد ابهاماتی می‌شود که دیگران از مواجهه با آنها خودداری می‌کنند. مشارکت‌کنندگان گاهی دلیل خود برای عدم گفتگو را ترس از انگها و برچسب‌هایی دانستند که ممکن است دیگران به آنها اطلاق کنند. همچنین برخی از ضعفهای فردی مانند فقدان خودآگاهی و عزت‌نفس نیز می‌تواند مانع از گفتگو شود. تعدادی از مشارکت‌کنندگان بر تفاوت‌های فردی که به طور طبیعی بین افراد وجود دارد نیز تأکید داشتند که وقتی این تفاوتها موردپذیرش و درک دوطرفه قرار نگیرد می‌تواند محدودیت‌هایی برای گفتگو ایجاد کند. از طرفی به برخی از انتظارات پاسخ داده نشده و کاستیها از جمله عدم ارضا روانی، بزرگ‌نمایی و عدم خود ابرازی اشاره کردند که باعث می‌شود افراد از گفتگو سرباز زنند. به طور مثال محسن بزرگ‌نمایی همسرش را بدین صورت بیان می‌کند:

«خیلی یه چیزی رو گنده‌ش می‌کنه منم میگم چیزی که کوچیکه کوچیک نشون بده من نمی‌گم نگو ولی همون اندازه‌ای که هست نشونش بده بزرگش که کنی من تو خط در میرم» (مرد، ۳۸ ساله، لیسانس)

شرایط زمینه‌ای:

این شرایط بستر و زمینه‌ای است که در جامعه مورد مطالعه وجود دارد و راهبردها و اقدامات تحت آن، به اداره پدیده مرکزی می‌پردازند.

گفتگومداری ناهمسان: این مقوله گرایش و تمایل افراد مختلف به گفتگو را نشان می‌دهد و به نوعی بیانگر تفاوت اعضای خانواده و به‌طور کلی افراد جامعه در میزان گفتگویی بودن آنهاست که می‌تواند تنشهایی برای آنها ایجاد کند. عده‌ای برای گفتگویی بودن خود شرط می‌گذارند و آن را به عوامل مختلفی از جمله واکنشهای طرف مقابل، موضوع گفتگو و ... منوط می‌کنند. برخی معتقدند اعضای خانواده همگی اهل گفتگو هستند و به گفتگو با دیگران تمایل دارند اما به حرف زدن با یکدیگر رغبتی نشان نمی‌دهند. از طرفی برخی از مشارکت‌کنندگان به‌طور کلی خود را اهل گفتگو نمی‌دانند و تمایلی به آن ندارند درحالی‌که برخی نیز اگرچه خود برای گفتگو پیش‌قدم نمی‌شوند اما با دیگر اعضای خانواده همراهی می‌کنند.

در مقابل مشارکت‌کنندگانی هستند که به‌طور کلی خود را اهل حرف زدن می‌دانند و تمایل همیشگی خود به گفتگو را ابراز می‌دارند و تعدادی دیگر نه تنها اهل گفتگو هستند بلکه در مواقع لازم برای گفتگو پیش‌قدم شده و دیگر اعضای خانواده را به آن ترغیب می‌کنند. به طور مثال بهروز در مورد اینکه شخصیتاً اهل گفتگو نیست حرف می‌زند:

«من چون اصولاً آدمی نیستم که اهل حرف زدن باشم به این امر اعتقاد دارم ولی

خیلی اهل حرف زدن نیستم ولی پاش که بیفته مشکلی ندارم ولی بیشتر خانم

میاد جلو و صحبت می‌کنه» (مرد، ۳۰ ساله، فوق‌لیسانس)

بازنماییهای ذهنی متفاوت از گفتگو: این مقوله نشان‌دهنده ویژگیهای متفاوتی است که مشارکت‌کنندگان برای یک گفتگوی خوب و مطلوب از دیدگاه خودشان قائل هستند. این ویژگیها بسیار متفاوت و گاهی ممکن است در مقابل یکدیگر باشند. در واقع همه

مشارکت‌کنندگان با توجه به خلأهای که در گفتگو با اعضای خانواده خود تجربه کرده بودند، ویژگیهای گوناگونی از گوش دادن و گشودگی ذهنی و درک متقابل و پذیرش، نتیجه‌محوری و هدفمندی، پایان نامشخص، آزادی بیان، رعایت ادب و احترام و احساس امنیت و راحتی، تمرکز موضوعی و ذهنی، بازگشایی، برابری و پرهیز از تک‌گویی و پیش‌داوری تا زبان بدن مناسب، اعتبار و منطق‌گرایی، خودگشودگی را بیان کردند. این تفاوت در دیدگاهها، نگرشها و انتظارات از گفتگو استراتژیهای افراد را تحت تأثیر خود قرار می‌دهد.

علی تمرکز موضوعی و عدم دخالت دادن مسائل گذشته در گفتگو را به‌وضوح تشریح می‌کند:

«گفتگو باید موردش مشخص باشه و مسائل گذشته و تجربیات گذشته رو نیارن
وارد گفتگو کنن وگرنه ممکنه کار رو خراب کنه» (مرد، ۶۰ ساله، لیسانس)

ناهمسانی زمانی گفتگو در خانواده: این مقوله نشان‌دهنده ناهمسانی زمانی اعضای خانواده برای گفتگو کردن است. در واقع این مقوله نشان‌دهنده محدودیتهای زمانی است که خانواده‌ها برای گفتگو با آن مواجه هستند و اغلب خانواده‌ها یا به‌جز در مواقع اضطراری زمان مشخصی برای گفتگو اختصاص نمی‌دهند یا این زمان بسیار محدود و در حین انجام فعالیتهای دیگر است. بنابراین از آنجاکه زمان در گفتگوی خانواده از اهمیت زیادی برخوردار است، وضعیت آن می‌تواند استراتژیهای گفتگویی خانواده را نیز متأثر کند. فریباً از زمان کم گفتگوی با همسرش حرف می‌زند:

«همسرم که بیشتر صبح میره پایین ظهر میاد بالا یکی ناهار خوردن در حد ۱۰ دقیقه اگر حرف بزنینم بعدشم سرش تو گوشیه می‌خوابه و میره پایین تا شب که وقتی میاد من دیگه خوابم» (زن، ۴۵ ساله، دیپلم)

ناهمسانی موضوعی گفتگو در خانواده: این مقوله نشان می‌دهد موضوعاتی که در خانواده‌های مختلف مورد گفتگو قرار می‌گیرد می‌تواند متفاوت باشد و مواردی که در

برخی از خانواده‌ها به‌عنوان موضوع گفتگو محسوب می‌شود ممکن است در خانواده‌ای دیگر در مقوله موضوعات گفتگو ناپذیر قرار گیرد. حتی این موضوعات می‌تواند بین اعضای یک خانواده نیز متفاوت باشد و عدم توجه هر یک به انتظارات دیگری در این خصوص مشکل‌ساز می‌شود. تعدادی از خانواده‌ها نیز موضوع گفتگوی مشخصی نداشتند و به‌تناسب موقعیتهایی که فراهم می‌شد در خصوص موضوعات مختلف به گفتگو می‌پرداختند. به تعبیر سعیده: «در طول روز بیشتر در مورد دغدغه‌ها و برنامه و مسائل مشترکمون حرف می‌زنیم» (زن، ۳۵ ساله، فوق‌لیسانس)

شرایط مداخله‌گر:

این شرایط به عواملی اشاره دارد که خارج از بستر مورد مطالعه و در سطحی کلان‌تر نیز پدیده محوری را تحت تأثیر خود قرار می‌دهد و اجرای راهبردها و استراتژیها را تسهیل و تسریع کرده یا به‌عنوان یک مانع، دچار تأخیر می‌کند.

نیازمندی انسان به گفتگو: این مقوله نشان می‌دهد که انسانها در موقعیتهای مختلف به گفتگو احساس نیاز می‌کنند و نیاز به گفتگو و تعامل در اکثریت انسانها وجود دارد. از دید مشارکت‌کنندگان یکی از این موقعیتهای برای حل مسائل است که فرد نیاز دارد با اعضای خانواده به گفتگو بپردازد تا آن مشکل یا تنش را حل کند. علاوه بر این برخی به احساس نیاز خود در مواجهه با تنشهای درونی و ناراحتی و همچنین احساس نیاز عاطفی به گفتگو و حرف زدن با اعضای خانواده خود تأکید کردند. در مقابل این افراد برخی از مشارکت‌کنندگان از نیاز برای گفتگو از هیجان‌ات مثبت حرف می‌زنند و در مواقع ناراحتی و مواجهه با تنشهای درونی سکوت را به گفتگو ترجیح می‌دهند. برخی دیگر تمایل همیشگی خود به گفتگو را ابراز داشتند و بر این باور بودند که در هر موقعیتی این نیاز به گفتگو در آنها وجود دارد. راضیه نیاز همیشگی خود به گفتگو را این‌گونه ابراز می‌کند:

«من همیشه دلم می‌خواد حرف بزیم همه احساسم تو حرف زدنم چه سر شام چه

موقع خواب همیشه این نیازو دارم» (زن، ۳۴ ساله، لیسانس)

موضوعات گفتگوناپذیر: این مقوله بیانگر موضوعات مختلفی است که خانواده‌ها به دلایل مختلف نمی‌توانند یا نمی‌خواهند در مورد آنها با یکدیگر گفتگو کنند که بنا بر گفته‌های مصاحبه‌شوندگان با وجود نیاز به گفتگو در آن زمینه‌ها، امکان آن فراهم نیست. این موضوعات از مسائل خودی، خانواده همسر، موضوعات عمومی تا مسائل جنسی، انتظارات، تصمیمات آینده و روزمرگیها را در بر می‌گیرد. در واقع عدم امکان گفتگو در خصوص این موضوعات در بسیاری موارد به ساختار جامعه و ضعفهای ارتباطی ناشی از آن که باعث ایجاد تابوهای اجتماعی، تعصبات افراطی و تمایزات جنسیتی می‌گردد مربوط می‌شود که با تأثیرگذاری بر راهبردهای مشارکت‌کنندگان باعث زوال عاملیت گفتگومدار و جایگزین‌سازیهای ضدگفتگویانه می‌شود. فرزانه از تجربه خود و همسرش در خصوص عدم گفتگو از مسائل جنسی می‌گوید:

«مسائل جنسی ما دوتایی سعی می‌کنیم که طرف مقابل راضی باشه بعضی وقتا

من می‌فهمم که یه مشکلی هست الآن ولی نه من حرف می‌زنم نه او ولی خوب

درست نیست» (زن، ۳۲ ساله، لیسانس)

عدم شناخت گفتگو به‌مثابه اوقات فراغت: این مقوله نشان‌دهنده اقداماتی است که افراد در گذران اوقات فراغت با اعضای خانواده خود انجام می‌دهد و نشان می‌دهد که در ساختار جامعه ما گفتگو سهم اندکی در این اوقات دارد و به‌عنوان یک امر مهم و ضروری به آن پرداخته نمی‌شود. در واقع مشارکت‌کنندگان کمتر گفتگو را به‌مثابه اقدامی برای گذران اوقات فراغت می‌شناسند. آنها بیشتر به حرف زدنهای موردی و کوتاه و گفتگو در مورد مسائل روزمره می‌پردازند و به‌عنوان یک مقوله ضروری برای آن برنامه‌ریزی ندارند که به صورت هدفمند با اعضای خانواده در مورد موضوعات مختلف حرف بزنند و بدین طریق از وقوع

بسیاری از مسائل و مشکلات در آینده پیشگیری کنند. عاطفه در خصوص اندک گفتگوهای روزمره با اعضای خانواده و عدم تعیین موضوع مشخصی برای گفتگو حرف می‌زند:

«یه خورده حرف می‌زنیم ولی موضوع خاصی نیست که روش حرف بزیم حرفای مثلاً راجع اتفاقات روزانه و اینا وگرنه قرار نیست یه موضوعی مشخص کنیم که هرکسی نظر خودشو بگه» (زن، ۳۰ ساله، دیپلم)

استراتژیها:

استراتژیها و راهبردهای مشارکت‌کنندگان تحت تأثیر شرایط زمینه‌ای و مداخله‌گر و در پاسخ به پدیده مرکزی شکل می‌گیرد و شامل موارد ذیل است.

اعمال ملزومات پیشا گفتگویی: این مقوله نشان‌دهنده مقدمات و ملزوماتی است که برای یک گفتگوی مطلوب باید مورد توجه قرار بگیرد. مشارکت‌کنندگان بر این باورند که در ابتدا اعتقاد به گفتگو و یادگیری آن برای شکل‌گیری یک گفتگوی مطلوب از اهمیت زیادی برخوردار است. پس از آن لازم است تفکر و سنجش لازم قبل از گفتگو و پاسخ دادن صورت پذیرد و فرد با کسب شناخت از طرف مقابل وارد فضای گفتگو شود. برخی نیز معتقدند برای اینکه ارتباط خوبی شکل بگیرد لازم است زمینه مشترکی بین طرفین گفتگو و همچنین آمادگی لازم به لحاظ روحی، جسمی و فکری وجود داشته باشد. علاوه بر این افراد باید به زمان مناسب برای گفتگو و انتخاب کلمات و لحن مناسب برای حرف زدن توجه کافی داشته باشند. گفتگوی پیش از ازدواج نیز می‌تواند پشتوانه خوبی برای درک و تفاهم زوجین و دستیابی به پذیرش در گفتگوهای پس از ازدواج باشد. بهروز در این خصوص می‌گوید:

«اعتقاد من اینه شما مخصوصاً قبل از اینکه یه زندگی بخواد شکل بگیره باید در

مورد مسائل ریز زندگی صحبت کنی این گفتگو خودش باعث میشه یه جایی

این تفاهمه پیدا بشه آخرش» (مرد، ۳۰ ساله، فوق‌لیسانس)

کنشگریهای گفتگومحور: این مقوله نشان‌دهنده کنشهایی است که مشارکت‌کنندگان برای بهبود وضعیت گفتگو در خانواده خود انجام داده‌اند یا تصمیم به انجام آن دارند. تعدادی از مشارکت‌کنندگان تلاشهایی برای فراهم‌سازی زمینه و شرایط مناسب برای گفتگو انجام داده‌اند و برخی برای پذیرش بیشتر تلاش کرده‌اند که از پذیرش اشتباهات خود و ضرورت تغییر تا پذیرش تفاوتها را در برگیرند. برخی معتقد بودند لازم است تغییراتی در خودشان ایجاد کنند که نشان می‌دهد این افراد به‌نوعی از مرحله پذیرش عبور کرده‌اند. از طرفی برخی تلاش کردند تا خلأها و کمبودهای موجود در گفتگو میان اعضای خانواده خود را برطرف کنند و زمان بیشتر، سهل‌گیری، خود ابرازی و بیان خواسته‌ها و تعادل‌گرایی را مدنظر قرار داده و از گفتگو در لحظات تنش‌زا پرهیز کنند. همچنین برخی به این باور رسیده‌اند که باید اقداماتی از قبیل شرکت در کلاسهای آموزشی و استفاده از خدمات مشاوره‌ای انجام دهند. به طور مثال الهام به بیان تجربه خود می‌پردازد:

«من خیلی تلاش کردم به نمونه‌ش هم این که از بس نمی‌تونیم با هم حرف بزنیم
گفتم لااقل بیا بریم مشاور فقط این باشه که مشاور بشینه ما با هم حرف بزنیم
ببینن مشکلمون از چیه» (زن، ۳۶ ساله، دیپلم)

جایگزین‌سازی ضدگفتگویانه: این مقوله نشان‌دهنده جایگزینهایی است که افراد به‌جای گفتگو با یکدیگر از آن استفاده می‌کنند و این آلت‌رناتیوها به طرق مختلف تعاملات در خانواده را از مسیر برقراری ارتباط مطلوب منحرف می‌کند. بسیاری از مشارکت‌کنندگان از موقعیتهایی می‌گویند که گفتگو از شکل مطلوب خود خارج شده و شکل پرخاش‌گرایانه‌ای به خود می‌گیرد و به دعوا، جدال، پرخاش و کتک‌کاری تبدیل می‌شود. از طرفی برخی از مصاحبه‌شوندگان معتقدند که گفتگوی آنها با برخی کنشهای تحریک‌آمیز مانند بحث، لجبازی، متلک‌پرانی و نصیحت جایگزین می‌شود و روزه‌روز آنها را از شکل‌گیری یک گفتگوی مطلوب دورتر می‌کند. قهر، بی‌مחلی کردن، گریه و مظلوم‌نمایی نیز از دیگر مواردی

است که به نوعی بیانگر گزینش رویکرد انفعالی به جای گفتگو در خصوص مسائل است. بعلاوه پنهان کاری، دروغگویی، مغلظه، تخلیه اطلاعاتی و غیبت کردن به عنوان آلت‌رناتیوهای انحرافی در پی آن است که گفتگو را وارد حاشیه کرده و از مسیر درست و صادقانه خارج کنند. از دیگر جایگزینهای گفتگوی خوب، گفتگوهای غیرحضور و استفاده از شبکه‌های مجازی، تلفن و نامه است که با توجه به اینکه مطلوب‌ترین شکل گفتگو همان گفتگوی رودررو است قطعاً کارایی لازم را نخواهد داشت. عاطفه از تجربه خود بدین شکل سخن می‌گوید:

«خیلی وقتا شده که من اصلاً نمی‌تونم رودرو باهش حرف بزنم و پیامک فرستادم یا قبل‌ترها براش نامه می‌نوشتم چون جوری نبود که اینجا بشینه و من براش راجع به حسام حرف بزنم» (زن، ۳۰ ساله، دیپلم)

زوال عاملیت گفتگومدار: این مقوله اصلی نشان‌دهنده زوال عاملیت سوژه در روابط خانوادگی و واکنشهایی است که به نوعی بیانگر رسیدن به بی‌تفاوتی و بی‌تلاشی برای تغییر و بهبود یا استفاده از راهکارهایی است که بیشتر به فروپاشی زندگی خانوادگی می‌انجامد. درواقع برخی از مشارکت‌کنندگان دیگر تلاشی برای بهبود انجام نداده و از تغییر ناامید هستند و برخی حتی سکوت را به عنوان راه‌حل و صرفاً برای حفظ خانواده انتخاب می‌کنند. همچنین تعدادی از افراد به پذیرش منفی رسیده‌اند که به منظور پذیرش و عادت به وضعیت نامطلوب موجود و عدم تلاش برای بهتر شدن است. از طرف دیگر برخی علاوه بر رسیدن به بی‌تلاشها، دست به اقداماتی در جهت معکوس می‌زنند و به جای اعضای خانواده افراد دیگری را برای گفتگو انتخاب کرده یا به جای تلاش برای حل مشکلات خانواده از طریق گفتگو با دخالت دادن خانواده وضعیت را به مراتب وخیم‌تر می‌کنند. به طور مثال بهاره در این مورد می‌گوید:

«هر دفعه که دعوا من می‌شد زنگ می‌زد به داداشش و باعث می‌شد کلاً اوضاع به هم

بریزه و هرکسی به خودش اجازه بده توی زندگی ما دخالت کنه و نه تنها مشکلمون حل نمی‌شد بلکه همه‌چیز و خراب می‌کرد» (زن، ۲۹ ساله، لیسانس)

پیامدها:

پیامدها نتایج منفی یا مثبت استراتژی‌هایی است که کنشگران در مواجهه با پدیده مرکزی و با تأثیرپذیری از شرایط زمینه‌ای و مداخله‌گر اتخاذ کرده‌اند. در پژوهش حاضر با توجه استراتژی‌ها، پیامدهای بالفعل و بالقوه آن نیز می‌تواند هم منفی و هم مثبت باشد.

آسیبهای روانی و ارتباطی: این مقوله نشان‌دهنده آسیبهای روانی و ارتباطی است که افراد در اثر فقدان گفتگو به آن دچار می‌شوند. برخی از مشارکت‌کنندگان ابراز داشتند که در اثر فقدان گفتگو در خانواده و بی‌توجهی به آنها به احساس سرخوردگی و افسردگی‌های ناشی از آن دچار شدند و برخی نیز به‌طورکلی از تلاش خسته شده و انرژی خود برای بهبود زندگی را از دست داده و درگیر فشارهای روانی و عصبی شده‌اند. از طرفی این فقدان می‌تواند خانواده‌ها را به آسیبهای ارتباطی از قبیل طلاق عاطفی و حتی نارضایتی جنسی نیز درگیر کند و روزبه‌روز باعث فاصله و سردی بیشتر زوجین شود.

علاوه بر این نبود گفتگو در خانواده‌ها باعث انباشته شدن مشکلات حل‌نشده شده و با عدم شناخت اعضای خانواده از یکدیگر به مسائل و مشکلات آنها دامن می‌زند. این مشکلات حل‌نشده نهایتاً باعث می‌شود زوجین به لحاظ فکری درگیر طلاق و روابط فرازناشویی شوند و مدام یکدیگر را به طلاق یا خیانت تهدید کنند و گاهی حتی به برقراری روابط موازی اقدام کنند. محسن از احساس رسیدن به بی‌تفاوتی تا مرز جدایی حرف می‌زند:

«یه جایی می‌رسی که میگی ولش کن بذار هر چی می‌خواد بگه من کار خودمو

بکنم بعضی وقتا نشستم میگم وضعم که خوب شد مهریه شو میدم میگم بچه تو

بردار و برو دنبال زندگیت» (مرد، ۳۸ ساله، لیسانس)

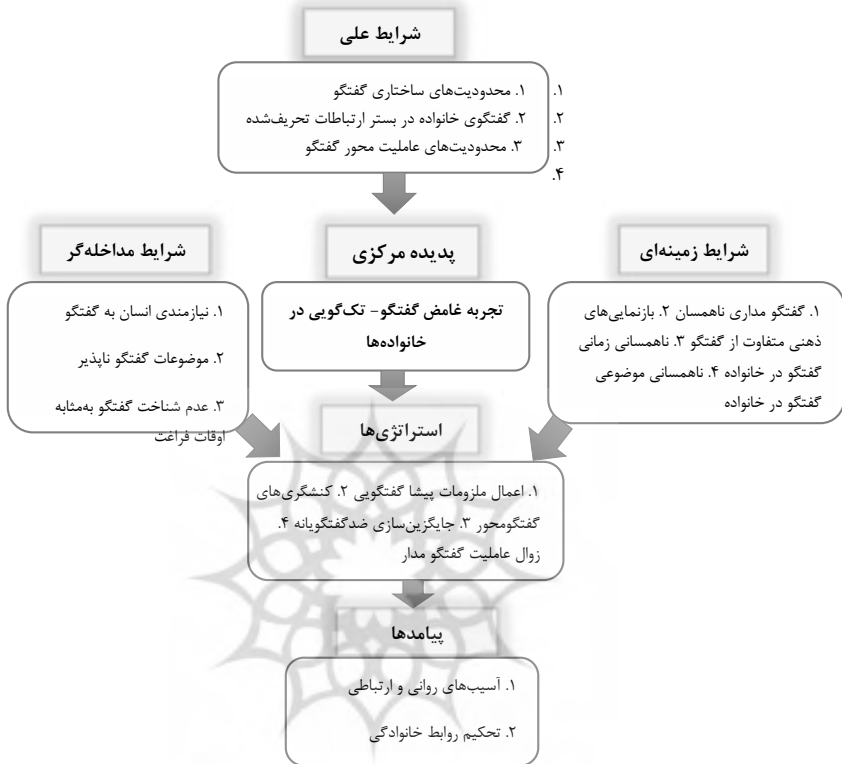
تحکیم روابط خانوادگی: بنابر نظر مشارکت‌کنندگان، گفتگو می‌تواند روابط زوجین را بهبود بخشد تا با سازگاری بیشتر با هم زندگی کنند و زمینه رضایتمندی آنها از زندگی مشترک را فراهم می‌کند. همچنین زمانی که زوجین گفتگوی مطلوبی با یکدیگر داشته باشند می‌توانند ضمن توجه به ابعاد مسائل، زمینه مطلوبی برای طرح ناگفته‌ها فراهم کرده و به رفع ابهامات موجود در روابط و افزایش شناخت یکدیگر کمک کنند. در واقع این مقوله هم شامل تجربه مشارکت‌کنندگانی است که در دوره‌ای از زندگی خود با بحرانهای جدی مواجه بوده‌اند و از طریق گفتگو توانستند آن را بهبود بخشند و هم شامل دیدگاه زوجینی است که اگرچه وضعیت خانواده خود را مطلوب نمی‌دانند اما معتقدند گفتگو می‌تواند به بهبود زندگی آنها منجر شده و زمینه تحکیم و رشد خانواده را فراهم کند. علی‌به‌خوبی نظر خود را در این زمینه بیان می‌کند:

«من کاملاً اهل گفتگو هستم و به این موضوع اعتقاد دارم و فکر می‌کنم تنها راه برای حل مسائل است وگرنه هیچ‌چیز دیگه‌ای توی خانواده نمی‌تونه باعث تحکیم یا رشد خانواده بشه» (مرد، ۶۰ ساله، لیسانس)

ارتقا سلامت جامعه: این مقوله نشان می‌دهد با توجه به اینکه خانواده یکی از بنیانی‌ترین نهادهای اجتماعی است بهبود وضعیت خانواده‌ها و تحکیم بنیان آنها که گفتگو از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر آن است، باعث ارتقا سلامت جامعه و پیشگیری از آسیبهای اجتماعی می‌شود. چراکه ریشه بسیاری از آسیبهایی که گریبان‌گیر افراد جامعه می‌شود ناشی از مشکلات و مسائلی است که افراد در خانواده‌ها با آن درگیر هستند. مهدی در خصوص تأثیر ارتباط مطلوب با دخترش بر پیشگیری از آسیبهای اجتماعی بیان می‌کند:

«می‌دونین چی منو خوشحال می‌کنه این که می‌تونم با دخترم خوب حرف بزنم و اون راحت می‌تونه بیاد حرفاشو به من بزنه و این چقدر پیشگیری می‌کنه از آسیبهای اجتماعی» (مرد، ۴۲ ساله، دیپلم)

نمودار (۱) مدل پارادایمی پژوهش

بحث

پژوهش حاضر بر آن بود تا فهم و تجربه و بسترهای گفتگو در میان زوجین در خانواده‌های شهر یزد را مورد بررسی و تبیین قرار دهد. یافته‌ها نشان داد در این پژوهش مقوله مرکزی که در تحقیقاتی که با رویکرد نظریه زمینه‌ای انجام می‌شود محوری‌ترین مقوله است، تجربه غامض گفتگو- تک‌گویی در خانواده‌ها است. در واقع مطالعه حاضر نشان

می‌دهد تجربه برقراری ارتباط در خانواده و نمود بیرونی آن که گفتگو است بسیار پیچیده، چندبعدی و مسئله‌مند است و با محدودیتهای بسیاری در سطوح مختلف مواجه است. دیوید بوهم دیالوگ را فرآیندی می‌داند که در ارتباط خود با خود یا با افراد دیگر و یا محیط او شکل می‌گیرد؛ هیچ هدفی را دنبال نمی‌کند؛ اما نتیجه‌ای به بار می‌آورد که حاصل آن درک و فهم تازه برای کسانی است که در جریان این فرآیند قرار می‌گیرند (پایا، ۲۰۰۲). با توجه به این تعریف و بر اساس گفته‌های مشارکت‌کنندگان در ابتدا باید گفت در اغلب موارد خود گفتگو برای افراد هدف نیست و زوجین گفتگو را برای دستیابی به نتایج دلخواه خود مدنظر دارند و این اولین گام برای نشان دادن مسئله‌مندی گفتگو در میان خانواده‌ها است. در بسیاری از خانواده‌ها همان گفتگوهای روزمره و گپهای معمولی نیز به‌عنوان گفتگو در نظر گرفته می‌شود و در برخی دیگر از خانواده صرفاً انتظار دارند از طریق گفتگو مسائل و مشکلاتشان را حل کنند و حتی در این زمینه‌ها نیز دیالوگهای موفق را تجربه نمی‌کنند. این موضوع و بازنمایی ذهنی متفاوت از گفتگو نشان می‌دهد که اگرچه افراد گاهی برخی از ویژگیهای یک گفتگوی مطلوب را می‌شناسند اما سطح انتظارات و توقعاتشان از گفتگو با معنای حقیقی آن سازگار نیست. این در حالی است که می‌توان گفت فرآیند گفتگو فرآیندی منتهی به فهم و فعل مشترک است و اگرچه مضامین مشترکی با ارتباط، صحبت، مذاکره، گپ زدن و بحث دارد اما واجد جنبه‌های دیگری است که باید در فرآیند تحول دیدگاههای معرفت‌شناسانه انسان کنونی مورد توجه قرار گیرد (پایا، ۲۰۰۲)؛ اما اغلب زوجین به این تفاوتها واقف نبوده و صرف صحبت کردن با یکدیگر را گفتگو تلقی می‌کنند. علاوه بر این اگرچه نیازمندی انسان به گفتگو، خلأهای گفتگویی و عدم شناخت جامعه از گفتگو به‌عنوان روشی برای گذران اوقات فراغت و موضوعات گفتگو ناپذیر و همچنین ناهمسانیهایی که در خصوص زمان، موضوع و تعریف و تمایل به گفتگو وجود دارد بر راهبردها و تجربیات خانواده‌ها از گفتگو تأثیرگذار است؛ یکی از مهم‌ترین عواملی که باعث

شکل‌گیری تجربه غامض گفتگو- تک‌گویی در خانواده‌ها است محدودیت ساختاری جامعه است که علاوه بر تأثیراتی که بر عدم شناخت گفتگو می‌گذارد، از طریق دغدغه‌مندیهایی آدمی در دنیای امروز، ریشه‌های خانوادگی و تغییرات و تحولات جامعه مدرن و فشارها و آسیبهای نوپدید، گفتگو در خانواده را به پدیده‌ای چالش‌برانگیز و نامفهوم تبدیل می‌کند. بعلاوه عواملی در سطح میانه و تعاملات بین اعضای خانواده نیز باعث تحریف ارتباطات شده و آن را دچار اختلال می‌کند و در نهایت فرآیند درک متقابل و اعتماد در خانواده را از مسیر تعاملات مطلوب منحرف می‌کند. همچنین تغییراتی که در طی سالها زندگی مشترک در روابط میان زوجین ایجاد می‌شود نیز می‌تواند باعث تغییر در روابط میان آنها شود. همانطور که بر اساس نظریه کنش متقابل روابط درون خانواده مدام تغییر کرده و دوباره معنی می‌شود و نیازمند تعریف مجدد واقعیهایی مشترک و دستیابی به معانی مشترک است. در سطح خرد نیز محدودیتهای عاملیت محور و فردی فرآیند گفتگو را خلدشه‌دار می‌کند که بسیاری از این محدودیتها ناشی از ویژگیهای شخصیتی و همچنین فرآیند اجتماعی شدن افراد در خانواده، مدارس و جامعه است.

بنابراین با عنایت به بستر موجود در جامعه و در میان خانواده‌های موردبررسی و عواملی که بر وضعیت گفتگو در خانواده تأثیرگذار است، مشارکت‌کنندگان در واکنش به وضعیتی که در خانواده با آن مواجه هستند استراتژیهای مختلفی را در پیش می‌گیرند که این واکنشها به دو شکل خود را نشان می‌دهند. دسته اول مربوط به مشارکت‌کنندگانی است که در پاسخ به شرایط موجود و وضعیت تعاملات خود و خانواده تلاش می‌کنند تا به پیش‌شرطها و مقدمات گفتگو توجه کنند و به کنشهایی در راستای ایجاد فضایی گفتگومحور در خانواده اقدام کنند. همانطور که مهدی نژاد قوشچی و اسدی (۲۰۱۸) نیز در پژوهش خود بر برنامه‌ریزی و توافق بر سر زمان، مکان و موضوع گفتگو تأکید کردند که ازجمله مقدمات یک گفتگوی خوب است.

دسته دوم مربوط به زوجینی است که به طور کلی از بهبود وضعیت در خانواده ناامید شده و خود را کنار کشیده‌اند و گاهی دست به اقداماتی می‌زنند که می‌تواند بنیان خانواده را تخریب کند. همچنین برخی دیگر به صورت ناخودآگاه یا آگاهانه به جای گفتگو از آلترناتیوهای دیگری استفاده می‌کنند که مسیر گفتگو را منحرف می‌کند. واکنشها و راهبردهای منفی و مثبت مشارکت‌کنندگان در قبال وضعیت گفتگو در خانواده خود پیامدهای منفی و مثبتی نیز به دنبال دارد. بدین صورت که در واقع این تجربه گفتگو- تک‌گویی در خانواده‌ها هم افراد را درگیر در آسیبهای روانی و ارتباطی میکند و هم می‌تواند به تحکیم روابط خانوادگی و ارتقاء سلامت جامعه و پیشگیری از آسیبهای اجتماعی منجر شود.

همانطور که هابرماس در نظریه کنش ارتباطی سلامت جامعه را در گرو قابلیت ارتباطی و کلامی می‌داند و مدل اولسون نیز ارتباطات خانوادگی را تسهیل‌کننده برای حرکت در راستای انسجام و سازگاری تلقی می‌کند. یافته‌های پژوهش زارعی، میرزایی، صادقی‌فرد (۲۰۱۸) نیز مهارتهای ارتباطی را دارای نقشی تأثیرگذار در کاهش آسیبهای روانی و تعارضات خانواده می‌داند.

بنابراین با توجه به اهمیت گفتگو و مواجهه دوگانه و پیچیده خانواده‌ها با آن و عدم شناخت گفتگو به مفهوم حقیقی آن، لازم است در ابتدا گفتمان‌سازی و آگاهی‌بخشی لازم نسبت به این مفهوم در سطح جامعه انجام شود و مدارس و خانواده‌ها در راستای اجتماعی کردن گفتگومحوری کودکان در سنین پایین آموزشهای لازم را دریافت کنند. همچنین زوجین پیش از ازدواج باید از طریق فرهنگسازی و ارائه آموزشهای صحیح از مقدمات و پیش‌شرطهای گفتگو آگاه شده و در طول مسیر زندگی مشترک، آگاهانه در راستای ایجاد فضایی گفتگومحور و همدلانه در رابطه به یکدیگر و همچنین در ارتباط با فرزندان تلاش کنند. علاوه بر این با توجه به اینکه این وضعیت پروبلماتیک گفتگو تا حد زیادی از ساختارهای فرهنگی و اجتماعی تبعیت می‌کند پیشنهاد می‌شود در اقشار بالا و پایین جامعه

نیز این موضوع مورد بررسی قرار گیرد تا یافته‌های آن به صورت مقایسه‌ای توسط متخصصان و مسئولان بکار گرفته شود.

ملاحظات اخلاقی

مشارکت نویسندگان

همه نویسندگان در این مقاله مشارکت مؤثر داشته‌اند.

منابع مالی

هیچ‌گونه حمایت مالی برای انتشار این مقاله دریافت نشده است.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر نویسندگان هیچ‌گونه تعارض منافی نداشته‌اند.

قدردانی

نویسندگان از تمامی شرکت‌کنندگان این پژوهش تشکر به عمل می‌آورند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

- Abbasi Shavazi, M.J., & Askari Nodoushan, A. (2005). Family changes and fertility decline in Iran: case study in Yazd province. *Journal of Nameh-ye Olume Ejtemai*, 25, 25-76. (in Persian)
- Ansari, M. (2005). *Conversational democracy*. Tehran: Markaz publication. (in Persian)
- Azadarmaki, T., & Lajvardi, H. (2003). Hermeneutics: Reconstruction or dialogue. *Journal of Nameh-ye Olume Ejtemai*, 21, 93-112. (in Persian)
- Carr, K. & Kellas, J.K. (2017). The Role of Family and Marital Communication in Developing Resilience to Family-of-Origin Adversity. *Journal of Family Communication*, Volume 18, Issue 1, 68-84.
- Carvalho, J., Franciscob, R., & Relvas, A. P. (2015). Family functioning and information and communication technologies: How do they relate? A literature review, *Computers in Human Behavior*, 45:99-108.
- Danczak, A. (2011). Dialogue as a Means of Building the Spirituality of a Married Couple. *Journal INTAMS review*, (17)1, 61-68.
- Fowers, B. Y. (2001). The limits of a technical concept of a good marriage: Exploring the role of virtue in communication Skills. *Journal of Marital and Family Therapy*, 27 (3), 327-340.
- Ghazimoradi, H. (2012). *Enthusiasm for dialogue and the spread of a culture of monologue among Iranians*. Tehran: akhtaran publication. (in Persian)
- Hariri, N. (2006). *Principles and methods of qualitative research*. Tehran: Islamic Azad University. (in Persian)
- Islamic Republic News Agency (2019). *27% of marriages in Yazd province lead to divorce*, code: 83210977. (in Persian)
- Koraei, A., Khojasteh Mehr, R., Sodani, M., & Aslani, Kh. (2017). Identification of the factors contributing to satisfying stable marriages in women. *Journal of Family Counseling & Psychotherapy*, 2(22), 129-164. (in Persian)
- Maqsudi, M. & Rahmani, J. (2012). Dialogical Methodology in Cultural Researches. *Journal of Iranian Social Studies*, 5(4), 132-152. (in Persian)
- Mehdinezhad qoushchi, R. & Asadpour, E. (2018). entifying Key Factors in Efficient Couple Communication: A Phenomenological Study. *Women and Families Cultural-Educational*, 1(44), 67-88. (in Persian)

- Miller-Day, M. (2017). *Family communication*. Oxford Research Encyclopedia of Communication.
- Molaei, R., & Esmaeeli, M. (2019). Qualitative Study of the Role of the Language in Satisfactory Couple Relationships: A Study in grounded Theory. *Women and Families Cultural-Educational*, 13(46), 41-68. (in Persian)
- Nasrabadi, A. (2008). *Family Sociology*. Tehran: Publication of Applied. (in Persian)
- Paya, A. (2002). *Dialogue in a Real World*. Tehran: tarhe- no publication. (in Persian)
- Pusey, M. (2000). *jurgen habermas*. Translated by Ahmad Tadayon. Tehran: hermes publication. (in Persian)
- Radiogoftogoo (2018). Why don't we talk to each other, Toranj program. available at: <http://radiogoftogoo.ir/NewsDetails/?m=175157&n=324407>. (in Persian)
- Rauscher, E. A., Schrod, P., Campbell-Salome, G. & Freytag, J. (2019). The Intergenerational Transmission of Family Communication Patterns: (In)consistencies in Conversation and Conformity Orientations across Two Generations of Family, *Journal of Family Communication*, 20(2): 97-113.
- Razeghi, N., & Islami, A. (2015). Qualitative study of the causes of family conflict. *Journal Women and family*, 10(32), 53-72. (in Persian)
- Sarokhani, B., Nazari, F. & Vosoughi, M. (2017). A Sociological study of the relationship between social trust and human communication, emphasizing families of Tehran city in the years 1393 to 1395. *Urban studies*, 7(23): 1-30. (in Persian)
- Segrin, C., & Flora, J. (2011). *Family Communication* (2nd ed.). New York: Routledge/Taylor & Francis Group.
- Sotoudeh, H. and Bahari, S. (2007). *Family pathology*. Tehran: Nedaye Ariana. Masomeh. (in Persian)
- Yalcin, B. M., & Karahan, T. F. (2007). Effects of a couple communication program on marital adjustment. *Journal of the American board of Family Medicine*, 20 (1), 36-44.
- Zarei, E., Mirzaei, M., & Sadeghifard, M. (2018). Providing a model to determine the role of communication skills and problem solving skills in preventing from mental and social damages by mediated family conflicts. *Quarterly of Counseling Culture and Psychotherapy*, 9(35), 1-26. (in Persian)